

Vaalikelpoisuus aluevaltuustoon

Hyvinvointialueet ovat aloittaneet toimintansa 1.7.2021. Hyvinvointialueita on 21 ja ne muodostuvat pääosin nykyisen maakuntajaon pohjalta. Uudenmaan maakunnassa on kuitenkin neljä hyvinvointialuetta ja näiden lisäksi palveluja järjestää Helsingin kaupunki. Lisäksi Uudellamaalla toimii HUS-yhtymä, joka vastaa sille laissa säädetyistä sekä HUS-järjestämissopimuksessa sovituista tehtävistä. HUS-yhtymä perustetaan Uudenmaan hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin valtuustojen hyväksymällä perussopimuksella vuonna 2022.

Järjestämisvastuu sosiaali- ja terveydenhuollosta ja pelastustoimesta siirtyy kunnilta ja kuntayhtymiltä hyvinvointialueille ja HUS-yhtymälle 1.1.2023.

Hyvinvointialueen ylintä päätösvaltaa käyttää 1.3.2022 lukien aluevaltuusto, jonka jäsenet ja varajäsenet valitaan aluevaaleilla. Siihen saakka hyvinvointialueen päätösvaltaa käyttää hyvinvointialueen väliaikainen valmistelutoimielin.

Aluevaltuuston tehtävistä säädetään hyvinvointialueesta annetun lain (611/2021), jäljempänä ”hyvinvointialuelaki”, 22 §:ssä. Aluevaltuusto vastaa hyvinvointialueen toiminnasta ja taloudesta sekä käyttää hyvinvointialueen päätösvaltaa, jollei asiasta ole erikseen toisin säädetty tai jollei valtuusto ole itse siirtänyt toimivaltaansa hyvinvointialueen muille viranomaisille.

Yleistä aluevaaleista

Aluevaltuusto valitaan hyvinvointialuelain 23 §:n mukaan aluevaaleilla, jotka ovat välittömät, salaiset ja suhteelliset sekä yhtäläiseen äänioikeuteen perustuvat. Ensimmäiset aluevaalit toimitetaan sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustointia koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja lainsäädännön voimaantulusta annetun lain (616/2021), jäljempänä ”voimaantulolaki”, 16 §:n mukaan sunnuntaina 23.1.2022. Aluevaltuuston toimikausi alkaa 1.3.2022 ja kestää 31.5.2025 saakka. Jatkossa aluevaalit toimitetaan kuntavaalien yhteydessä joka neljäs vuosi ja aluevaltuuston toimikausi alkaa kesäkuun alusta.

Aluevaaleissa vaalipiirinä on hyvinvointialue. Hyvinvointialueet luetellaan voimaantulolain 7 §:ssä. Helsingin kaupunki ei ole hyvinvointialue, eikä kuulu mihinkään hyvinvointialueeseen, joten siellä ei toimiteta aluevaaleja. Helsingin kaupungin alueella olevissa yleisissä ennakoäänestyspaikoissa ja laitosäänestyspaikoissa voivat kuitenkin äänestää muiden kuntien aluevaaleissa äänioikeutetut henkilöt. Ensimmäisissä aluevaaleissa äänestyspaikkojen lukumäärä ja sijainti jäävät vaalilain (714/1998) 9.1 §:n 1 kohdan mukaan Helsingin kaupunginhallituksen harkintaan.

Ahvenanmaan maakunnan itsehallinnollisesta asemasta on säädetty erikseen. Aluevaaleja ei toimiteta Ahvenanmaalla.

Ehdokkaat asetetaan koko hyvinvointialueelle, äänestäjät äänestävät vain oman hyvinvointialueensa ehdokkaita ja tulos lasketaan hyvinvointialuekohtaisesti. Ehdokasasettelusta, lukuun ottamatta vaalikelpoisuutta, säädetään vaalilaissa. Vaalikelpoisuudesta aluevaltuustoon säädetään hyvinvointialuelaisissa.

Valtuutettujen lukumäärästä päättää hyvinvointialuelain 24.1 §:n mukaan aluevaltuusto. Jollei aluevaltuusto tee päätöstä valtuutettujen lukumäärästä, valtuutettuja valitaan laissa säädetty kullakin hyvinvointialueella hyvinvointialueen asukasluvun perusteella määräytyvä vähimmäismäärä (59, 69, 79 tai 89 valtuutettua). Ensimmäisissä aluevaaleissa asukasluvun määräytymisajankohta on voimaanpanolain 16 §:n mukaan 31.8.2021 ja valtuutettuja valitaan laissa säädetty vähimmäismäärä. Seuraavissa aluevaaleissa asukasluku määräytyy vaalivuotta edeltävän vuoden marraskuun viimeisen päivän mukaan.

Ensimmäisissä aluevaaleissa, vaalipäivän ollessa 23.1.2022, ehdokashakemukset on toimitettava aluevaalilautakunnalle viimeistään 14.12.2021 ennen klo 16. Ehdokkaalta on hyvinvointialuelain 75 §:n mukaan oltava kirjallinen suostumus ehdokkaaksi ja valtuutetun toimen vastaanottamiseen. Aluevaalilautakunta tarkastaa ehdokashakemukset, muun muassa ehdokkaaksi asetettujen vaalikelpoisuuden. Ehdokasasettelu vahvistetaan 23.12.2021.

Vaalikelpoisuuden sääntely ja tulkinnan periaatteet

Tässä yleiskirjeessä käsitellään hyvinvointialuelain mukaan määräytyvää vaalikelpoisuutta aluevaltuustoon. Ensimmäisiin aluevaaleihin liittyviä erityiskysymyksiä käsitellään omassa kappaleessaan. Ks. kohta ”Ensimmäisiin aluevaaleihin liittyviä erityiskysymyksiä”.

Yleiskirjeeseen on otettu kunnallis- ja kuntayhtymähallintoa koskevaa oikeuskäytäntöä, jolla on relevanssia myös arvioitaessa vaalikelpoisuutta aluevaltuustoon. Säännösten perusteluina viitataan erityisesti hallituksen esitykseen HE 241/2020.

Yleisestä vaalikelpoisuudesta hyvinvointialueen luottamustoimiin säädetään hyvinvointialuelain 76 §:ssä. Yleisellä vaalikelpoisuudella tarkoitetaan edellytyksiä, jotka henkilön on täytettävä, jotta hänet voidaan valita hyvinvointialueen luottamustoimeen. Aluevaltuustoa koskevista vaalikelpoisuuden rajoituksista säädetään 77 §:ssä. Pykälässä selostetut rajoitukset estävät henkilöä asettumasta ehdokkaaksi aluevaltuustoon.

Ehdokkaiden vaalikelpoisuus tarkistetaan vaalilain mukaisesti. Henkilö on kuitenkin vaalikelpoinen, jos hyvinvointialuelain 77 §:ssä tarkoitettu este päättyy ennen kuin valtuutetun toimikausi alkaa. Tästä seikasta tulee esittää selvitys viimeistään siinä vaiheessa, kun aluevaalilautakunta tarkistaa ehdokkaiden vaalikelpoisuuden.

Ensisijainen vastuu järjestelmän uskottavuudesta on puolueilla ja muilla ehdokkaita asettavilla tahoilla. Puolueen ja valitsijayhdistyksen vaaliasiamiesten

on vakuutettava ehdokashakemuksessa, että ehdokkaat ovat vaalikelpoisia (vaalilaki 143 h ja 143 j §).

Ehdokkaaksi asetetun henkilön vaalikelpoisuuden ratkaisee aluevaalilautakunta käsitellessään ehdokashakemukset. Tulkinnanvaraisessa tilanteessa ohjeena on, ettei henkilöä poisteta ehdokaslistalta. Jos henkilö on perusteetta ehdokaslistalta poistettu, on mahdollista, että vaalit valituksen johdosta kumotaan ja joudutaan toimittamaan uudelleen. Jos henkilö jätetään ehdokaslistalle ja myöhemmin valituksen johdosta todetaan, ettei hän ole ollut vaalikelpoinen, henkilön äänet tulevat sen vaaliliiton, puolueen tai yhteislistan hyväksi, johon ehdokas kuuluu, ja vaalin tulosta oikaistaan (vaalilaki 88 ja 103 §).

Hyvinvointialueen luottamushenkilöistä hyvinvointialueen asukkaiden edustajia ovat ensi sijassa heidän vaaleissa valitsemansa valtuutetut. Lähtökohtana on, että hyvinvointialueen asukkailla olisi mahdollisimman laaja oikeus osallistua hyvinvointialueen asioiden hoitoon ja että heidän olisi voitava valita edustajikseen valtuustoon mieleisensä henkilö. Valtuutetun vaalikelpoisuuden rajoitukset hyvinvointialueilla ovat siten vähäisemmät kuin esimerkiksi aluehallituksen jäsenen. Muutoinkin vaalikelpoisuuden rajoitukset ovat poikkeus hyvinvointialueen asukkaiden oikeudesta osallistua hyvinvointialueen hallintoon. Tämän tyyppisiä säännöksiä on yleensä tulkittava suppeasti, joten rajatapauksessa henkilö katsotaan vaalikelpoiseksi.

Hyvinvointialueen tehtäviä hoitavat myös hyvinvointialueen organisaatioon kuulumattomat yhteisöt ja säätiöt. Tehtävien organisoimistavalla ei saisi olla vaikutusta vaalikelpoisuussäännösten soveltamiseen. Hyvinvointialuehallinnon uskottavuus ja toimivuus edellyttävät kuitenkin, että aluevaltuuston jäsenenä ei ole henkilöitä, joilla on liian voimakas oma tai taustayhteisönsä intressi valvottavanaan. Esteellisyyssääntelyn ei katsota riittävästi turvaavan päätöksenteon puolueettomuutta.

Hyvinvointialuelaisissa ei rajoiteta hyvinvointialueen alueella sijaitsevan kunnan, kuntayhtymän tai sairaanhoitopiirin luottamushenkilöiden eikä henkilöstön vaalikelpoisuutta aluevaltuustoon, joten sama henkilö voi toimia poliittisena päättäjänä niin eduskunnassa, hyvinvointialueella kuin kunnassakin.

Ensimmäisiin aluevaaleihin liittyviä erityiskysymyksiä

Voimaanpanolain 1 §:n mukaan vaalikelpoisuutta koskevia hyvinvointialuelain 76–77 §:iä sovelletaan ensimmäisen kerran vuonna 2022 toimitettavissa aluevaaleissa. Hyvinvointialuelain 77.1 §:n 2 kohdan vaalikelpoisuusrajoitukset voivat näin ollen tulla jo ensimmäisissä aluevaaleissa sovellettaviksi niiden hyvinvointialueen palveluksessa olevien henkilöiden kohdalla, jotka valmistelutoimielin on ottanut voimaanpanolain 10 §:n mukaisesti määräaikaiseen virka- tai työsopimussuhteeseen hyvinvointialueeseen. Muu henkilöstö siirtyy hyvinvointialueiden palvelukseen pääsääntöisesti vasta sen jälkeen, kun vastuu sosiaali- ja terveystalvelujen ja pelastustoimen järjestämisestä siirtyy kunnilta ja kuntayhtymiltä hyvinvointialueille ja hyvinvointiyhtymille. Ennen sitä kukin voi käytännössä itse parhaiten arvioida

tulevaa asemaansa ja tehtäviään hyvinvointialueen organisaatiossa, samoin kuin sitä, kannattaako ensimmäisissä aluevaaleissa asettua ehdolle. Sairaanhoidopiirin, kuntayhtymän tai kunnan johtavassa tehtävässä olevien osalta vaalikelpoisuutta aluevaaleissa ei ole rajoitettu.

Hyvinvointialuelain 77.1 §:n 3–4 kohdan vaalikelpoisuusrajoitukset eivät voi tulla ensimmäisissä aluevaaleissa sovellettaviksi, koska yhteisöjä ja yhtymiä ei ole tässä vaiheessa vielä perustettu. Vaalikauden aikana rajoitukset voivat sen sijaan tulla sovellettaviksi, mikäli valtuutetuksi valitun henkilön asema muuttuu.

Jos osoittautuu, että henkilö on vaalien jälkeen otettu hyvinvointialuelain 77 §:ssä tarkoitettuun palvelussuhteeseen, hän menettää vaalikelpoisuutensa, ja hänen toimikautensa päättyy. Ks. kohta ”Vaalikelpoisuuden menettäminen”.

Yleinen vaalikelpoisuus (76 §)

Pykälässä säädetään niistä edellytyksistä, jotka henkilön on täytettävä, jotta hänet voidaan valita hyvinvointialueen luottamustoimeen. Säännöksessä tarkoitettujen yleisen vaalikelpoisuuden edellytysten tulee olla olemassa silloin, kun henkilö valitaan luottamustoimeen.

Vaalikelpoinen eli kelpoinen ehdokkaaksi aluevaaleissa on hyvinvointialuelain 76 §:n mukaan henkilö,

- 1) joka on kyseisen hyvinvointialueen asukas (jonka kotikunta kuuluu kyseiseen hyvinvointialueeseen),
- 2) jolla on jollakin hyvinvointialueella äänioikeus aluevaaleissa ja
- 3) jota ei ole julistettu vajaavaltaiseksi.

Hyvinvointialueen asukas on henkilö, jolla on kotikuntalaisa (201/1994) tarkoitettu kotikunta hyvinvointialueella.

Äänioikeudesta aluevaaleissa säädetään hyvinvointialuelain 28 §:ssä, jonka mukaan äänioikeuden edellytyksenä on, että

- henkilö täyttää 18 vuotta viimeistään vaalipäivänä ja
- henkilön kotikunta kuuluu kyseiseen hyvinvointialueeseen väestötietojärjestelmän tietojen mukaan 51. päivänä ennen vaalipäivää päivän päättyessä. Ensimmäisissä aluevaaleissa tämä päivä on 3.12.2021.

Edellä mainitut äänioikeuden edellytykset koskevat Suomen taikka muun Euroopan unionin jäsenvaltion, Islannin tai Norjan kansalaisia. Hyvinvointialuelain 28 §:ssä säädetään myös Suomessa asuvien muiden kuin edellä todettujen maiden kansalaisten äänioikeuden edellytyksistä.

Vajaavaltaisella tarkoitetaan täysi-ikäistä henkilöä, joka on oikeuden päätöksellä julistettu vajaavaltaiseksi (holhoustoimilaki 2 §).

Helsingin kaupungissa ei toimiteta aluevaaleja, mikä tarkoittaa, etteivät Helsingin asukkaat ole aluevaaleissa äänioikeutettuja, eivätkä myöskään vaalikelpoisia millään hyvinvointialueella.

Vaalikelpoisuus aluevaltuustoon (77 §)

Vaalikelpoisuuden rajoituksista aluevaltuustoon säädetään hyvinvointialuelain 77 §:ssä. Vaalikelpoinen aluevaltuustoon ei ole:

1. valtion virkamies, joka hoitaa välittömästi hyvinvointialuetta koskevia valvontatehtäviä,
2. hyvinvointialueen palveluksessa oleva henkilö, joka toimii aluehallituksen tai lautakunnan tehtäväalueen tai hyvinvointialueen liikelaitoksen johtavassa tehtävässä tai sellaiseen rinnastettavassa vastuullisessa tehtävässä,
3. hyvinvointialueen määräysvallassa olevan yhteisön tai säätiön palveluksessa oleva henkilö, joka asemaltaan voidaan rinnastaa 2 kohdassa tarkoitettuun hyvinvointialueen palveluksessa olevaan henkilöön eikä
4. hyvinvointiyhtymän jäsenenä olevan hyvinvointialueen aluevaltuuston osalta hyvinvointiyhtymän palveluksessa oleva henkilö, joka asemaltaan voidaan rinnastaa 2 kohdassa tarkoitettuun hyvinvointialueen palveluksessa olevaan henkilöön.

Edellä tarkoitettussa palvelussuhteessa oleva on kuitenkin vaalikelpoinen valtuutetuksi, jos palvelussuhde päättyy ennen kuin valtuutettujen toimikausi alkaa (77.2 §). Ks. kohta ”Vaalikelpoisuuden esteen poistuminen”.

Virkavapaalla tai työlomalla olevan henkilön palvelussuhde ei ole päättynyt, joten virkavapaus tai työloma 77.1 §:ssä tarkoitettusta palvelussuhteesta ei tee henkilöstä vaalikelpoista.

KHO 2009:57: *A oli toiminut kunnan kokonaan omistaman ja sen määräysvallassa olevan elinkeinoyhtiön toimitusjohtajana, mutta yhtiön hallitus oli vapauttanut hänet tästä tehtävästä kansanedustajan tehtävän nelivuotiskaudeksi. Kun tarkasteltiin vaalikelpoisuutta valtuustoon, A:n palvelussuhde yhtiöön ei kuitenkaan ollut hänen itsensä tai yhtiön toimesta päättynyt niin, ettei hänen asemansa olisi edelleen ollut sidoksissa yhtiöön. A oli edelleen asemaltaan rinnastettavissa lautakunnan tehtäväalueen johtavassa tehtävässä toimivaan henkilöön, eikä hän ollut vaalikelpoinen valtuustoon.*

Vaalikelpoisuuden menettämisestä säädetään hyvinvointialuelain 83 §:ssä. Ks. kohta ”Vaalikelpoisuuden menettäminen”.

Valtion virkamiehet (77 §:n 1 mom. 1 kohta)

Vaalikelpoinen aluevaltuustoon ei ole valtion virkamies, **joka hoitaa välittömästi hyvinvointialuetta koskevia valvontatehtäviä.**

Säännöksen perusteluissa todetaan, että hyvinvointialuetta koskevia valvontatehtäviä hoitavat henkilöt joutuvat virassaan usein tilanteisiin, joissa hyvinvointialueen ja valtion edut ovat vastakkaiset, joten heidän toimintaansa hyvinvointialueen luottamustehtävissä ei voida pitää perusteltuna. Säännös tulee sovellettavaksi, kun virkamiehen varsinaisiin tehtäviin ja vastuulle kuuluvat sanotut valvontatehtävät. Säännöksen tarkoitamaan valvontaan kuuluvat myös perinteiset ohjaustehtävät kuten ohjeiden ja määräysten antaminen, hyvinvointialueen toiminnan tarkastaminen taikka näihin liittyvä päätöksenteko. Jos virkamies ainoastaan satunnaisesti hoitaa hyvinvointialueita koskevia valvontatehtäviä, hän on kuitenkin vaalikelpoinen. Säännös ei koske avustavaa henkilöstöä eikä henkilöitä, jotka ovat työsopimussuhteessa valtioon, lainsäädäntötoimintaa tai hallinto-oikeuden tuomareita. Valtuutettuina tuomarit ovat kuitenkin esteellisiä käsittelemään hallinto-oikeudessa oman hyvinvointialueensa lainkäyttöasioita.

Säännöksessä tarkoitettuihin valvontatehtäviin kuuluvat ainakin:

- hyvinvointialueiden toiminnan ja talouden tarkastaminen,
- kantelujen käsittely ja
- pakkokeinoista päättäminen.

Jotta valvontatehtävä koskisi ”välittömästi” hyvinvointialueita, valvontaa suorittavalla viranomaisella pitää olla oikeus kohdistaa valvontatoimia suoraan hyvinvointialueeseen. Säännöksen soveltaminen ei kuitenkaan vaadi, että virkamiehen valvonta kohdistuisi juuri siihen hyvinvointialueeseen, jonka valtuustosta on kysymys. Säännöksen soveltaminen edellyttää, että valtion virkamies toimii valvontatehtävissä päätöksentekijänä tai esittelijänä, joka on myös oikeudellisessa vastuussa esittelystään tehdystä päätöksestä.

Valtion virkamiehiä, joita säännös koskee, on sekä valtion keskushallinnossa, että aluehallinnossa.

Hyvinvointialuelain 11 §:n 1 momentin mukaan valtiovarainministeriö seuraa yleisesti hyvinvointialueiden toimintaa ja taloutta sekä huolehtii, että hyvinvointialueiden itsehallinto otetaan huomioon hyvinvointialueita koskevan lainsäädännön valmistelussa. Aluehallintovirasto voi 2 momentin mukaan kantelun johdosta tutkia, onko hyvinvointialue toiminut voimassa olevien lakien mukaan.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021), joka tulee voimaan 1.1.2023, 21 §:n mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon yleinen ohjaus, suunnittelu, kehittäminen ja valvonta kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle. Mainitun lain 2 §:ssä todetaan, että laissa tarkoitettuja valvontaviranomaisia ovat aluehallintovirasto ja Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira).

Pelastustoimen järjestämisestä annetun lain (613/2021), joka tulee voimaan 1.1.2023, 17 §:n 1 momentin mukaan sisäministeriö vastaa pelastustoimen yleisestä valvonnasta ja siihen liittyvästä ohjauksesta. Aluehallintovirasto valvoo 2 momentin mukaan pelastustointia sekä pelastustoimen palvelujen saatavuutta ja tasoa toimialueellaan.

Hyvinvointialuelain 128 §:n mukaan valtioneuvoston tarkastusvirastolla on oikeus tarkastaa hyvinvointialueen ja sen sekä hyvinvointialueiden yhteisessä määräysvallassa olevien yhteisöjen toiminnan ja taloudenhoidon laillisuutta, tarkoituksenmukaisuutta ja tuloksellisuutta valtiolta saadun rahoituksen osalta. Valtiontakauksen hallinnoinnista ja valvonnasta puolestaan vastaa hyvinvointialuelain 18 §:n mukaan Valtiokonttori.

Ministeriöillä ja aluehallintovirastolla voi olla lisäksi erityislakeihin perustuvaa valvontavastuuta hyvinvointialueen eri hallinnonaloilla. Myös muut viranomaiset voivat toimivaltansa mukaisesti valvoa hyvinvointialueiden toimintaa ja tutkia valvontatehtäväänsä liittyen hyvinvointialueiden toiminnasta tehtyjä hallintokanteluita.

Valtion keskushallinnossa esimerkiksi hyvinvointialueiden valvonnasta vastaavat ministeriöiden virkamiehet eivät ole vaalikelpoisia aluevaltuustoon. Oikeuskanslerinviraston ja eduskunnan oikeusasiamiehen toimiston viranhaltijat, joiden tehtäviin kuuluu päätöksentekijänä tai esittelijänä käsitellä hyvinvointialueiden toimintaa koskevia kanteluita, eivät myöskään ole vaalikelpoisia aluevaltuustoon.

Aluehallintoviraston virkamiesten tehtävät määrätään pitkälti sen omassa työjärjestyksessä. Vaalikelpoisuuden rajoituksen voidaan katsoa koskevan viraston johtajan lisäksi niitä virkamiehiä, joilla viraston sisäisessä työnjaossa on vastuuta hyvinvointialuelain 11 §:n mukaisten kantelujen käsittelyssä tai erityislakien mukaisessa valvonnassa.

Hyvinvointialuelain 77.1 §:n 1 kohdan sääntely vastaa aineelliselta sisällöltään kuntalaissa olevaa kuntien seurantaa ja laillisuusvalvontaa koskevaa sääntelyä, joten tulkinta-apua voidaan hakea kuntavaaleja koskevasta oikeuskäytännöstä, jossa on kysymys kunnilta hyvinvointialueille siirtyvistä tehtävälajoista.

Oikeuskäytäntöä vaalikelpoisuudesta kunnan valtuustoon

Oikeuskäytännön mukaan lääninhallituksessa toimineet lääninlääkäri ja lääninsosiaalitarkastaja eivät olleet vaalikelpoisia valtuustoon. Myöskään alueellisen ympäristökeskuksen lakimies-ylitarkastaja ei ollut vaalikelpoinen valtuustoon.

KHO 31.10.1997:115: Lääninlääkäri kuului lääninhallituksen kuntaosaston sosiaali- ja terveyspalvelujen toimintayksikköön, jonka tehtävät olivat lakisääteisiä ja perustuivat keskushallinnon kanssa tehtäviin tulossopimukseen. Lääninhallituksen yksikkönä se ohjasi ja valvoi kuntien toimintaa niille muun ohessa kansanterveyslain, erikoissairaanhoidon lain, tartuntatautilain, työterveyshuoltolain ja raittiustyölain mukaan kuuluvien tehtävien hoitamisessa. Ehdokaslistojen yhdistelmää laadittaessa voimassa olleen lääninhallituksen työjärjestyksen mukaan lääninlääkäri ratkaisi muun ohella mainittujen lakien mukaisia valvontaa koskevia asioita sekä valmisteli ja esitteli kuntien toimintaa terveydenhuollon alalla koskevia kanteluasioita. Hoitaessaan välittömästi kunnallishallintoa koskevia tehtäviä lääninlääkäri ei ollut vaalikelpoinen valtuustoon.

KHO 14.9.2005 T 2359: X toimi lääninsosiaalitarkastajan virassa lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosastolla, jonka tehtävät ovat lakisääteisiä ja perustuvat kuntien kanssa tehtäviin tulossopimukseen. Lääninhallituksen tulossopimuksena osasto ohjasi ja valvoi kuntien toimintaa mm. sosiaalihuoltolain, lastensuojelulain ja toimeentulotuesta annetun lain mukaan kunnille kuuluvien tehtävien hoitamisessa. X ohjasi ja valvoi osaltaan sosiaalipalvelujen järjestämistä ja esitteli toimialaansa kuuluvat asiat ja mm. sosiaalihuollon kanteluasiat. Näin ollen X:ää oli pidettävä KuntaL 34.1 §:n 1 kohdassa tarkoitettuna välittömästi kunnallishallintoa koskevia valvontatehtäviä hoitavana valtion virkamiehenä, joka ei ole vaalikelpoinen valtuustoon.

KHO 1997:98: Alueellisen ympäristökeskuksen lakimies, ylitarkastaja, toimi tulostulovastuullisen lakiasianryhmän päällikkönä. Ryhmän vastuulla olivat mm. yleiset lakiasiat ympäristökeskuksen toimivaltaan kuuluvissa asioissa. Lakiasianryhmän päällikkönä ylitarkastajalla oli kokonaisvastuu muun ohella kuntien ympäristöhallinnon ohjauksesta sekä ratkaisuvalltaa eräissä kaavoitusta, poikkeuslupia ja maa-aineksia koskevissa valitusasioissa. Lisäksi hän oli asiantuntijana alueidenkäytönryhmässä, joka päätti mm. kaavojen alistuksista. Hoitaessaan välittömästi kunnallishallintoa koskevia valvontaa ja ohjaustehtäviä ylitarkastaja ei ollut vaalikelpoinen valtuustoon.

Hyvinvointialueen johtohenkilöt (77 §:n 1 mom. 2 kohta)

Vaalikelpoinen aluevaltuustoon ei ole hyvinvointialueen palveluksessa oleva henkilö, joka toimii **aluehallituksen tai lautakunnan tehtäväalueen tai hyvinvointialueen liikelaitoksen johtavassa tehtävässä tai sellaiseen rinnastettavassa vastuullisessa tehtävässä.**

Säännöksellä rajoitetaan vain keskeisten vastuullisissa asemassa olevien henkilöiden valitsemista aluevaltuustoon. Vaikka liikelaitoksella on vastuu yksinomaan palvelutuotannosta, myös liikelaitoksen keskeisten vastuullisissa asemassa olevien henkilöiden vaalikelpoisuutta on rajoitettu.

Toimielimen tehtäväalue muodostuu sille laissa säädetyistä ja hyvinvointialueen hallintosäännössä määrätyistä tehtävistä. Toimielimen ja liikelaitoksen

tehtäväalueeseen voi organisaatioratkaisusta riippuen kuulua useampia tehtäväkokonaisuuksia.

Hyvinvointialuelain vaalikelpoisuussäännöksissä ei tehdä eroa hyvinvointialueen viranhaltijoiden ja työntekijöiden välillä, vaan rajoitukset koskevat "hyvinvointialueen palveluksessa olevia henkilöitä". Käytännössä rajoitukset koskevat useimmiten viranhaltijoita. Kun säännöksiä tulkitaan suppeasti, rajoitukset koskevat vain tehtävää vakinaisesti hoitavaa henkilöä, eikä esimerkiksi henkilöä, joka hoitaa viranhaltijan tehtäviä tämän ollessa estynyt.

Hyvinvointialueen palveluksessa olevien vaalikelpoisuutta aluevaltuustoon rajoittava säännös koskee aluehallituksen tai lautakunnan tehtäväalueen tai hyvinvointialueen liikelaitoksen

- johtavassa tehtävässä toimivaa henkilöä ja
- johtavaan tehtävään rinnastettavaa vastuullista tehtävää hoitavaa henkilöä.

Johtavan tehtävän määrittely on yleensä helpompaa kuin johtavaan tehtävään rinnastettavan vastuullisen tehtävän määrittely. Yleistäen voidaan sanoa, että vaalikelpoisuuden rajoitukset koskevat myös alempaa johtoa eli eri vastualueiden päälliköitä.

Hallinnon rakenteet ja tehtäväalueiden määräytyminen ovat hyvinvointialuekohtaisia ja vaalikelpoisuus ratkaistaan henkilön tosiasiallisten tehtävien ja aseman, ei nimikkeen perusteella. Säännöksen perustelujen mukaan tulkinnassa merkitystä on tehtäväalueen taloudellisella tai muulla merkityksellä hyvinvointialueen toiminnassa sekä asianomaisen henkilön tehtävillä ja asemalla hyvinvointialueen organisaatiossa.

Johtava tehtävä

Säännöksessä tarkoitettu johtava tehtävä on selkeästi aluehallituksen ja lautakunnan tehtäväalueen ylimmällä viranhaltijalla sekä hyvinvointialueen liikelaitoksen johtajalla.

Perustelujen mukaan lautakunnan tehtäväalueen johtavassa tehtävässä katsottaisiin olevan henkilön, joka vastaa lautakunnan tehtäväalueella jonkin tehtäväkokonaisuuden johtamisesta. Jos lautakunnan tehtäväalue on suppea ja sen hoidettavana on esimerkiksi vain yksi tehtäväala, voisi rajoitus koskea vain yhtä henkilöä, esimerkiksi tehtäväalan vastuuvirkamiestä. Jos toimielimellä sen sijaan on hoidettavanaan useampia tehtäväkokonaisuuksia, koskisi rajoitus kutakin eri tehtäväkokonaisuutta johtavaa viranhaltijaa siitä huolimatta, että kyseisiä tehtäviä hoitaa yksi virasto, osasto tai vastaava. Virasto- tai osastopäällikön lisäksi vaalikelpoisuuden rajoitus koskee muitakin johtavia viranhaltijoita.

Johtavassa tehtävässä voidaan katsoa toimivan myös henkilön, joka vastaa aluehallituksen tai lautakunnan tehtäväalueella tai liikelaitoksessa jostakin tehtäväkokonaisuudesta suoraan asianomaiselle toimielimelle ilman, että hän on toisen viranhaltijan alainen. Jos aluehallituksessa, lautakunnassa tai liikelaitoksen johtokunnassa on useampia esittelijöitä, on heillä kaikilla säännöksessä tarkoitettu johtava tehtävä.

Johtavaan tehtävään rinnastettava vastuullinen tehtävä

Säännös rajoittaa myös niiden henkilöiden vaalikelpoisuutta, jotka eivät toimi johtavassa tehtävässä, mutta hoitavat siihen rinnastettavaa vastuullista tehtävää. Tällöin vaalikelpoisuuden rajoitus voi koskea itsenäisessä asiantuntijatehtävässä toimivaa viranhaltijaa tai tietystä tehtäväkokonaisuudesta jonkun muun viranhaltijan alaisena vastaavaa viranhaltijaa. Vaalikelpoisia aluevaltuustoon eivät säännöksen perustelujen mukaan olisi esimerkiksi viestintäpäällikkö, suunnittelupäällikkö, hyvinvointialueen lakimies, hyvinvointialueen kamreeri ja henkilöstöpäällikkö.

Perusteluissa todetaan, että hallinnon rakenteet ja vastuualueiden määräytyminen ovat hyvinvointialuekohtaisia eikä rajoitusten edellytetä välttämättä toteutuvan kaavamaisesti samalla nimikkeellä toimivien henkilöiden kohdalla. Vaalikelpoisuus ratkaistaankin kussakin tapauksessa henkilön tosiasiallisten tehtävien ja aseman, ei nimikkeen perusteella.

Jos tehtäväkokonaisuuden taloudellinen tai muu merkitys hyvinvointialueen organisaatiossa on vähäinen, tehtäväkokonaisuudesta vastaava henkilö ei perustelujen mukaan olisi rinnastettavissa johtavaan viranhaltijaan ja olisi näin ollen vaalikelpoinen aluevaltuustoon. Vaalikelpoisuuden arviointi riippuisi tällöin siitä, miten hyvinvointialue on organisoinut tehtäviensä hoidon. Säännöksen tulkinnassa merkitystä on tehtäväalueen taloudellisella tai muulla merkityksellä hyvinvointialueen toiminnassa sekä asianomaisen henkilön tehtävillä ja asemalla hyvinvointialueen organisaatiossa.

Oikeuskäytäntöä vaalikelpoisuudesta kunnan valtuustoon

Kuntavaaleja koskevassa oikeuskäytännössä on arvioitu muun muassa maaseutuasioista vastaavien viranhaltijoiden, palopäällikön ja vanhustyön johtajan vaalikelpoisuutta valtuustoon.

Maataloussihteerien ja vastaavien sekä palopäällikön kohdalla merkitystä vaalikelpoisuuden arvioinnissa annettiin myös sille, että heidän tehtäviinsä kuului julkisen vallan käyttämistä. Vaikka maaseutuasiamiehen (KHO 1997:118) ja palopäällikön (KHO 31.10.1997 T 2752) organisatorista asemaa oli ennen vaaleja muutettu (esittelytehtävät oli poistettu), heidän tosiasialliset tehtävänsä katsottiin sellaisiksi, etteivät he olleet vaalikelpoisia.

KHO 1997:118: *Elinkeinolautakunnan tehtäväalue, elinkeinotoimi, muodosti yhden kunnan viidestä päivastuualueesta. Lautakunnan apuna toimi maaseutujohtokunta, jonka vastuualue jakautui lomatoimen vastuualueeseen,*

jonka esimiehenä oli lomasihteeri, ja maatalouspalvelujen vastuualueeseen, jonka esimiehenä toimi maaseutuasiamies. Molemmat toimivat esittelijöinä maaseutujohtokunnassa. Vastuualueet yhdistettiin ja lomasihteeri määrättiin esittelijäksi sekä maaseutuasiamiehen esimieheksi ja heidän toimenkuviaan muutettiin vastaavasti. Toimenkuvien mukaan molemmat toimivat kuitenkin kunnan maaseutuelinkeinoviranomaisena, jonka tehtäviin kuului muun muassa maaseutuelinkeinojen tuki-, korvaus- ja avustushakemusten ratkaiseminen niihin liittyvine valvontatehtävineen, ja molemmilla oli myös itsenäistä ratkaisovaltaa. Vuonna 1996 kunnassa myönnettiin EU-tukea 881 maatilalle 551 milj. markkaa ja vuonna 1995 kunnan verotettava tulo oli noin 690 milj. markkaa, josta maatalouden osuus oli noin 64 milj. markkaa. Kunnan omiin tehtäviin kuulumattomat tukitehtävät muodostivat kokonaisuuden, jota kunnan talouden ja toiminnan kannalta ei voitu pitää vähäisenä. Vaikka vastuualuejakoa ja maaseutuasiamiehen tehtäviä oli muutettu, hänen katsottiin tosiasiasa toimivan myös julkista valtaa käyttävänä kunnan maaseutuelinkeinoviranomaisena lautakunnan johtavaan tehtävään rinnastettavassa vastuullisessa tehtävässä. **Maaseutuasiamies** ei ollut vaalikelpoinen valtuutetuksi. Samoin KHO 30.10.1997 T 2752 (**maataloussihteeri**), T 2753 (**maaseutusihhteeri**), T 2754 (**maataloussihteeri**) ja T 2755 (**maaseutupäällikkö**), joissa kaikissa kyseinen viranhaltija toimi oman toimialansa asioissa lautakunnan esittelijänä.

Toisin kuitenkin **KHO 15.5.2001 T 1138**: Tornion kaupunginhallituksen alaisena toimii yhdeksän palvelualueetta, joista yksi oli keskushallintopalvelujen palvelualue. Tämä jakaantui hallinto- ja kehittämispalvelujen sekä talouspalvelujen tulosalueisiin. Maataloustoimisto, jonka esimiehenä maataloussihteeri työskenteli, oli hallinto- ja kehittämispalvelujen tulosalueen alainen tulosityksikkö. Maataloussihteerin esimiehenä toimi suunnittelupäällikkö. Maataloussihteeri ei toiminut esittelijänä. Maataloussihteerin työtehtäviin kuului muun ohella EU-tukien myöntäminen maatalousyrittäjille ministeriön antamien ohjeiden mukaisesti ja sen valvonnassa, lomituspalveluihin liittyvä neuvonta ja päätöksenteko. EU-tuet eivät ole kunnan talousarvioon budjetoituja varoja, vaan ne myönnetään valtion varoista. Maatalouden kehittämiseen kaupungin talousarvioon vuosittain varatusta määrärahasta maataloussihteeri myönsi avustuksia annettujen ohjeiden mukaisesti. Maatalouspalvelujen käyttötalousmenot olivat kaupungin talousarviossa noin 1,3 %. Kun otettiin huomioon maataloussihteerin asema kaupungin organisaatiossa ja hänen tehtävänsä sekä se, että maataloustoimiston tulosityksikön tehtäviä voitiin Tornion kaupungin talouden ja toiminnan kannalta pitää vähäisinä, maataloussihteeri ei vastannut sillä tavoin itsenäisesti tehtäväalueestaan, että hänen voitiin katsoa olevan KuntaL 34.1 §:n 2 kohdassa tarkoitettulla tavalla kunnanhallituksen tai lautakunnan tehtäväalueen johtavassa tehtävässä tai sellaiseen rinnastettavassa vastuullisessa tehtävässä. **Maataloussihteeri** oli vaalikelpoinen Tornion kaupunginvaltuustoon.

KHO 1997:116: Hallintosäännön mukaan kunnan toiminnot oli jaettu kuuteen vastuualueeseen. Ympäristölautakunnan tehtäväalue muodostui ympäristötoimen vastuualueesta, jonka yhtenä palveluyksikkönä oli palo- ja pelastustoimi. Palveluyksikön vastuuhenkilönä oli **palopäällikkö**. Ympäristölautakunta oli palopäällikön pyynnöstä siirtänyt tälle kuuluneet palo- ja pelastustoimeen,

väestönsuojeluun ja öljyvahinkojen torjuntaan liittyvät esittelytehtävät palopäällikön esimiehenä toimivalle ympäristöjohtajalle. Palo- ja pelastustoimi muodosti lautakunnan tehtäväalueella tehtäväkokonaisuuden, joka ei merkitykseltään ollut kunnan kannalta vähäinen ja josta palopäällikkö oli vastuussa siitä huolimatta, että esittelytehtävät oli siirretty häneltä pois. Palopäällikkö oli lautakunnan tehtäväalueen johtavaan tehtävään rinnastettavassa vastuullisessa tehtävässä. Asiaa arvioitaessa vaikutusta oli myös sillä, että palopäällikön toimivaltaan kuului julkisen vallan käyttöä. Palopäällikkö ei ollut vaalikelpoinen valtuutetuksi.

KHO 31.10.1997 T 2752: Palopäällikkö vastasi ympäristölautakunnan tehtäväalueella palo- ja pelastustoimen sekä väestönsuojelun käsittävistä tehtäväkokonaisuudesta suoraan lautakunnalle ja oli näissä asioissa lautakunnan esittelijä. Henkilöstöorganisaatiossa palopäällikkö oli teknisen osaston osastopäällikkönä toimivan kunnaninsinöörin alainen. Kun lisäksi otettiin huomioon palopäällikön tehtävien luonne ja merkitys kunnan kannalta, hänen katsottiin toimivan lautakunnan tehtäväalueen johtavassa tehtävässä. Palopäällikkö ei ollut vaalikelpoinen valtuutetuksi.

Kun vanhustyönjohtajan vastuulle kuuluivat lähinnä vanhainkodin eli yksittäisen laitoksen johtotehtävät, hänet katsottiin virkanimikkeestä huolimatta vaalikelpoiseksi valtuustoon. Kun vastuulla oli kunnan vanhustyön johtaminen ja kehittäminen kokonaisuudessaan, vanhustyöstä vastaava viranhaltija ei ollut vaalikelpoinen.

KHO 1997:120: Sosiaali- ja terveystoimen kolmesta vastuualueesta keskitettyjen palvelujen vastuualue vastasi väestön keskitetysti hoidettavien sosiaali- ja terveystoimien järjestämisestä. Vastuualue jakautui sosiaalipalvelujen ja terveystoimien alavastuualueisiin. Sosiaalipalvelujen alavastuualuetta johti sosiaalipalvelupäällikkö ja se jakautui edelleen alavastuualueiksi, joita muiden ohessa oli Koukkuniemen vanhainkoti ja ostopalvelusopimuksen kaupungin kanssa tehneet yksityiset vanhainkodit. Koukkuniemen **vanhainkodin johtaja** ei esitellyt eikä valmistellut asioita sosiaali- ja terveystoimien lautakunnan päätettäväksi eikä edellä kuvatuissa oloissa ollut lautakunnan tehtäväalueen johtavassa tai siihen rinnastettavassa vastuullisessa tehtävässä. Näin ollen hän oli vaalikelpoinen valtuustoon.

KHO 30.10.1997 T 2757: Kunnan sosiaalitoimen päävastuualueeseen kuuluivat sosiaalihuolto, terveydenhuolto, ja holhousasiat. Päävastuu-alueella toimivat perusturvalautakunta ja holhouslautakunta. Sosiaaliosasto oli yksi henkilöstöorganisaation viidestä osastosta. Osaston alaisuuteen kuuluivat sosiaalitoimisto, kotipalvelu, päiväkotitoiminta, perhepäivähoito, toimintakeskus ja vanhainkoti-palvelutalo-päiväkeskus. Perusturvalautakunnan esittelijä oli sosiaalijohtaja. **Vanhustyönjohtaja** toimi sosiaalijohtajan alaisuudessa ja johti vanhustyötä vanhainkodissa ja palvelutalossa sekä niihin liittyvissä toiminnoissa. Vanhustyönjohtajan välittömiä alaisia olivat vanhainkodin ja palvelutalon henkilöstö. Kun vanhustyönjohtaja ei toiminut esittelijänä perusturvalautakunnassa ja kun otettiin huomioon hänen muut tehtävänsä, hän ei vastannut sillä tavoin itsenäisesti tehtäväalueestaan, että hänen olisi voitu

katsoa olevan lautakunnan johtavaan tehtävään rinnastettavassa vastuullisessa tehtävässä ja hän oli siten vaalikelpoinen valtuustoon.

KHO 2001:27: Henkilö toimi sosiaalilautakunnan alaisuudessa vastuuyksikön esimiehenä ja sosiaaliosastoon kuuluvan palvelukeskuksen johtajana. Keskukseen kuuluivat vanhainkoti ja vanhusten, vammaisten ja dementikkojen palveluasunnot. Sosiaalijohtaja toimi sosiaaliosaston päällikkönä ja oli palvelukeskuksen johtajan esimies sekä lautakunnan esittelijä. Kun otettiin huomioon **palvelukeskuksen johtajan** asema kaupungin organisaatiossa ja hänen tehtävänsä, hän ei vastannut sillä tavalla itsenäisesti tehtäväalueestaan, että hänen voitiin katsoa olevan KuntaL 34.1 §:n 2 kohdassa tarkoitettulla tavalla kunnanhallituksen tai lautakunnan tehtäväalueen johtavassa tehtävässä tai sellaiseen rinnastettavassa vastuullisessa tehtävässä. Palvelukeskuksen johtaja oli siten vaalikelpoinen valtuustoon.

KHO 18.11.2005 T 3008: Vastaava sairaanhoitaja toimi perusturvalautakunnan alaisuudessa vanhustyön vastuualueen esimiehenä. Vastuualueeseen kuuluivat palvelukeskus kioskeineen, vanhusten asumispalvelut, päivätoiminta ja kuntoutus sekä perusturvan ruokahuolto. Perusturvajohtaja toimi osaston päällikkönä ja vastaavan sairaanhoitajan esimiehenä. Vastaava sairaanhoitaja ei toiminut esittelijänä ja hänen vastuualueensa osuus sosiaali- ja terveydenhuollon määrärahoista ei ollut suuri ja virkaan kuuluneet taloudelliset ja muut hallinnolliset toimivaltuudet olivat rajoitetut. Vastuualue ei käsittänyt vanhustyön kaikkien sektoreiden kokonaisvaltaista johtamista ja tehtävissä korostui palvelukeskuksessa tapahtuva hoitotyön johtaminen. Kun otettiin huomioon vastaavan sairaanhoitajan asema kaupungin organisaatiossa, hän ei vastannut sillä tavoin itsenäisesti tehtäväalueestaan, että hänen olisi voitu katsoa olevan KuntaL 34.1 §:n 2 kohdassa tarkoitettulla tavalla lautakunnan tehtäväalueen johtavassa tehtävässä tai sellaiseen rinnastettavassa vastuullisessa tehtävässä. Vastaava sairaanhoitaja oli vaalikelpoinen valtuustoon.

KHO 28.9.2005 T 2473: X toimi sosiaali- ja terveyslautakunnan alaisuudessa **vanhustyönjohtajan** virassa. Kunnassa oli sosiaalijohtaja, joka toimi lautakunnan alaisuudessa sosiaali- ja terveystoimen toimialan johtajana ja vanhustyönjohtajan esimiehenä. Vanhustyönjohtaja ei toiminut esittelijänä, vaan tämä tehtävä kuului sosiaalijohtajalle. Vanhustyönjohtajan vastuualueeseen kuuluivat H:n vanhainkodin toiminnan johtaminen sekä kunnan koko vanhustyön johtaminen ja kehittäminen. Tehtävän painopiste oli hallinnollinen. Vanhustyön vastuualueen talousarvion määrärahat ja henkilöstö olivat huomattavat sekä määrällisesti tarkastellen, että myös suhteellisenä osuutena kunnan sosiaali- ja terveystoimesta. Kun lisäksi otettiin huomioon vanhustyönjohtajan ratkaisuvalltaan kuuluvat asiat, X:n oli katsottava toimivan lautakunnan tehtäväalueen johtavaan tehtävään rinnastettavassa vastuullisessa tehtävässä eikä hän näin ollen ollut KuntaL 34.1 §:n 2 kohdan nojalla vaalikelpoinen valtuutetuksi,

Hyvinvointialueen määräysvallassa olevan yhteisön ja säätiön palveluksessa olevat henkilöt, jotka

asemaltaan voidaan rinnastaa hyvinvointialueen johtohenkilöihin (77 §:n 1 mom. 3 kohta)

Vaalikelpoisia aluevaltuustoon eivät ole hyvinvointialueen määräysvallassa olevan yhteisön tai säätiön palveluksessa olevat henkilöt, jotka **asemaltaan voidaan rinnastaa 2 kohdassa tarkoitettuihin hyvinvointialueen johtavassa tehtävässä tai sellaiseen rinnastettavassa vastuullisessa tehtävässä toimiviin henkilöihin.**

Hyvinvointialueen tehtäviä voivat hoitaa myös hyvinvointialueen varsinaiseen organisaatioon kuulumattomat yhteisöt ja säätiöt, jotka kuitenkin kuuluvat hyvinvointialuekonserniin. Vaalikelpoisuusrajoitusten periaatteena on, että se millä tavoin hyvinvointialue on organisoinut tehtäviensä hoidon, ei saa vaikuttaa vaalikelpoisuuteen. Tämän vuoksi rajoitukset voivat hyvinvointialueen oman henkilöstön ohella koskea hyvinvointialuekonserniin kuuluvan yhteisön ja säätiön työntekijöitä.

Vaalikelpoisuuden rajoitusta sovelletaan vain, jos kaikki seuraavat edellytykset täyttyvät:

- yhteisö tai säätiö kuuluu hyvinvointialuekonserniin,
- yhteisö hoitaa tehtäväkokonaisuutta, jonka merkitys ei ole vähäinen ja
- yhteisön tai säätiön palveluksessa oleva henkilö voidaan asemaltaan rinnastaa 77.1 §:n 2 kohdassa tarkoitettuihin hyvinvointialueen johtohenkilöihin.

Tytäryhteisöt ovat useimmiten osakeyhtiöitä. Hyvinvointialuelain 4 §:ssä määritellään hyvinvointialuekonserni kirjanpitolain konsernimääritelmän mukaisesti. Hyvinvointialueen tytäryhteisöjä ovat yhteisöt, joissa hyvinvointialueella yksin tai yhdessä muiden hyvinvointialuekonserniin kuuluvien yhteisöjen kanssa on määräysvalta. Kirjanpitolaisissa määräysvallalla tarkoitetaan tilannetta, jossa emoyhteisöllä on:

- oikeus käyttää yli puolta kohdeyhtymän kaikkien osakkeiden tai osuuksien tuottamasta äänimäärästä tai
- oikeus nimittää tai erottaa enemmistö jäsenistä kohdeyhtymän hallituksessa tai siihen verrattavassa toimielimessä taikka toimielimessä, jolla on tämä oikeus.

Säännöksen perusteluissa todetaan, että yhteisön hoitaman tehtäväkokonaisuuden tulee vastata laajuudeltaan esimerkiksi hyvinvointialueen lautakunnan hoitamaa tehtäväaluetta. Yksittäistä tehtävää hoitavat yhteisöt eivät ole tällaisia. Jos yhteisön tai säätiön hoitaman tehtäväkokonaisuuden taloudellinen tai muu merkitys hyvinvointialueen toiminnassa on vähäinen, yhteisön johtohenkilö ei ole rinnastettavissa aluehallituksen tai lautakunnan tehtäväalueen tai hyvinvointialueen liikelaitoksen johtavaan viranhaltijaan. Esimerkiksi yksittäisen kirjanpitoa tai taloushallintoa hoitavan tukipalveluyhtiön

hoitamat tehtävät eivät yleensä johda vaalikelpoisuusrajoituksen soveltamiseen. Hyvinvointialueen koolla voi olla merkitystä säännöksen soveltamisessa, sillä pienellä hyvinvointialueella yksittäisen yhteisön asema on merkittävämpi kuin suurella.

Hyvinvointialuelain 77.1 §:n 3 kohtaa koskevien perustelujen mukaan yhteisön tai säätiön palveluksessa olevan henkilön tulisi olla asemaltaan rinnastettavissa 2 kohdassa tarkoitettuun hyvinvointialueen palveluksessa olevaan henkilöön. Tämä edellyttäisi ensinnäkin, että yhteisön hoitaman tehtäväkokonaisuuden tulisi vastata laajuudeltaan esimerkiksi hyvinvointialueen lautakunnan hoitamaa tehtäväaluetta. Yksittäistä tehtävää hoitavat yhteisöt eivät olisi tällaisia. Toiseksi yhteisön palveluksessa olevalta henkilöltä edellytettäisiin johtavaa tai sellaiseen rinnastettavaa vastuullista asemaa. Yhteisöä tai säätiötä johtavan henkilön lisäksi rajoitus koskisi myös sellaista muuta henkilöä, jolla olisi yhteisössä tai säätiössä vastuu tietyistä tehtäväkokonaisuudesta. Toimitusjohtajan lisäksi vaalikelpoisuutta vailla olisivat esimerkiksi yhteisön hallinnosta vastaava hallintojohtaja ja taloudesta vastaava talousjohtaja.

Tulkinta-apua voidaan hakea vertaamalla tilannetta siihen, että hyvinvointialue hoitaisi yhteisön tehtävät omassa organisaatiossaan: mikä olisi yhteisön toimihenkilön asema hyvinvointialueen organisaatiossa ja aiheuttaisiko asema silloin vaalikelpoisuuden menetyksen.

Sääntely vastaa lähtökohtaisesti sitä, mitä kuntalaissa säädetään kuntakonsernista ja kunnan tytäryhteisöistä.

Oikeuskäytäntöä vaalikelpoisuudesta kunnan valtuustoon

Ratkaisuissa KHO 1997 115, 117 ja 120 arvioitavana oli kolmen suuren kaupungin *asuntotoimen organisointitapa ja sen vaikutus kunnan määräysvallassa olevien yhteisöjen johtohenkilöiden vaalikelpoisuuteen.* Kaikissa kaupungeissa osa vuokra-asuntotuotannosta ja asuntojen vuokrauksesta oli annettu kaupungin määräysvallassa olevien yhtiöiden tai säätiöiden hoidettavaksi. Pääpaino johtohenkilöiden vaalikelpoisuuden arvioinnissa annettiin yhteisön hoitamalle osuudelle kaupungin koko asuntotoimessa ja ennen kaikkea vuokra-asuntotoimessa. Yli 50 %:n osuuden (Kuopio) KHO katsoi niin olennaiseksi, että se vastasi lautakunnan hoitamaa tehtäväkokonaisuutta. Yhtiön toimitusjohtajaa ei pidetty vaalikelpoisena. Tampereella ja Turussa yksittäisen yhteisön asema ei ollut näin merkittävä ja niiden johtohenkilöt katsottiin vaalikelpoisiksi.

KHO 1997:115: Turun kaupungin määräämisvallassa olevan säätiön tarkoituksena oli huolehtia peruskoulun jälkeisissä oppilaitoksissa opiskelevien ja opintojaan jatkavien vuokra-asuntojen saannista. Lisäksi säätiön tehtävänä oli huolehtia valmistuneiden ja muiden nuorten sekä ulkomaalaisten opiskelijoiden ja tutkijoiden vuokra-asuntojen ja asumisoikeusasuntojen saannista. Säätiöllä oli noin 3 760 huoneistoa ja liikevaihto oli noin 65 milj. markkaa. Säätiön palveluksessa oli 39 henkilöä ja pitkäaikaisista lainoista noin 17 % oli kaupungilta. Säätiön hoitama tehtäväkokonaisuus ei vastannut lautakunnan hoitamaa

tehtäväkokonaisuutta, kun otettiin huomioon säätiön toiminnan luonne ja laajuus sekä kaupungin yksin hallitseman vuokra-asuntotoiminnan laajuus. **Säätiön toimitusjohtaja** oli vaalikelpoinen valtuustoon.

KHO 1997:117: Kuopion kaupungin asuntotoimi oli järjestetty siten, että keskushallinnossa oli asuntotoimisto. Asunnonvuokraustoiminta oli jaettu siten, että kaupungin määräämisvallassa olevan NK Oy:n hallinnassa oli noin 5 086 asuntoa ja useiden muiden samassa asemassa olevien kaupungin vuokra-asuntoyhteisöjen hallinnassa noin 2 228 asuntoa. NK Oy:n tuotot olivat 84,6 miljoonaa markkaa ja taseen loppusumma 715,7 miljoonaa markkaa. Kaupungissa eri omistajilla oli kaikkiaan 9 714 aravavuokra-asuntoa. NK Oy:llä oli toimintansa laajuuden, hallitsemiensa asuntojen ja vuokratulojen perusteella niin olennainen osa kaupungin asuntotoimen alasta, että sen oli katsottava vastaavan lautakunnan tehtäväalueelle kuuluvasta tehtäväkokonaisuudesta. **NK Oy:n toimitusjohtaja** oli siten asemansa vuoksi rinnastettava kunnan palveluksessa olevaan vastuullisessa tehtävässä toimivaan henkilöön, joka ei ollut vaalikelpoinen valtuutetuksi.

KHO 1997:120: Tampereen kaupungin asuntotoimen yksikön hallinnassa oli noin 1 900 kaupungin omistamaa tai vuokraamaa asuntoa, joiden vuokratulot olivat noin 23 milj. markkaa. Kaupungin määräämisvallassa olevan sosiaalista vuokraustoimintaa harjoittavan Tampereen vuokratalosäätiön hallinnassa oli noin 5 160 asuntoa, joiden vuokratulot olivat noin 108 milj. markkaa. Kaupungin määräämisvallassa olevan vanhusten asunnonvuokrausta harjoittavan Kotilinnasäätiön hallinnassa puolestaan oli noin 1 500 asuntoa ja vuokratulot olivat noin 15 milj. markkaa. Näiden säätiöiden ohella kaupunki oli ainoana tai pääosakkaana useissa vuokrataloyhteisöissä ja osallistui lisäksi asunnon vuokraustoiminnan hallintointiin Tampereen seudun opiskelijoiden asuntosäätiön toimielimissä. Kaupunki oli siten hajauttanut asunnonvuokraustoimintansa paitsi sanottuun kahteen säätiöön myös kaupungin oman asuntotoimen ja useiden muiden vuokra-asuntoyhteisöjen kesken. Tampereen vuokratalosäätiön tehtävät ja Kotilinnasäätiön tehtävät eivät muodostaneet niin merkittävää osaa kaupungin koko asuntotoimesta, että niistä kumpikaan muodostaisi kaupunginhallituksen tai lautakunnan tehtäväaluetta tai sellaiseen kuuluvaa tehtäväkokonaisuutta. Tampereen **vuokratalosäätiön talouspäällikköä ja Kotilinnasäätiön toiminnanjohtajaa** ei siten myöskään voitu asemaltaan rinnastaa kunnan palveluksessa olevaan henkilöön, joka toimii kunnanhallituksen tai lautakunnan tehtäväalueen johtavassa tehtävässä tai sellaiseen rinnastettavassa vastuullisessa tehtävässä. Talouspäällikkö ja toiminnanjohtaja olivat vaalikelpoisia valtuustoon.

Ratkaisuissa KHO 1997:119 ja KHO 21.5.1997 T 1277 merkitystä annettiin yhteisöjen asemalle kunnan energiahuollossa sekä toiminnan laajuudelle ja merkitykselle koko kunnan hallinnossa ja taloudessa. Kun yhteisö vastasi energiahuollosta kokonaisuudessaan ja yhteisön toiminta oli volyyymiltään kunnan oloissa merkittävää ja rinnastettavissa lautakunnan hoitamaan tehtäväkokonaisuuteen, sen johtohenkilö ei ollut vaalikelpoinen (1997:119). Sen sijaan kunnan kokonaan omistaman kaukolämpöyhtiön toimitusjohtaja katsottiin vaalikelpoiseksi, kun yhtiö oli vain yksi monesta kunnan energiantuottajasta, eikä

edes suurin (21.5.1997 T 1277). KHO kiinnitti huomiota myös siihen, mikä olisi asianomaisten johtohenkilöiden asema kunnan organisaatiossa, jos kunta hoitaisi tehtävää itse.

KHO 1997:119: Kaupunki omisti 99,9 % Vaasan Sähkö Oy:n osakekannasta. Yhtiö myi Vaasassa sähköä ja lämpöä sekä sähköä kuuden muun kunnan alueella. Kaupunki oli keskittänyt sähkön ja lämmönjakelun määräämisvallassaan olevalle yhtiölle, jolla ei ollut kaupungissa kilpailijoita. Yhtiön liikevaihto oli 252 miljoonaa markkaa ja sen palveluksessa oli 204 henkilöä. Vaasan Sähkö Oy:n toiminta oli rinnastettavissa kunnanhallituksen tai lautakunnan tehtäväalueen toimintoihin. Yhtiön hallinto- ja talousosastoa johtava **hallintopäällikkö** rinnastettiin asemansa puolesta kunnan palveluksessa olevaan henkilöön, joka toimii lautakunnan tehtäväalueen johtavaan tehtävään rinnastettavassa vastuullisessa tehtävässä eikä hän sen vuoksi ollut vaalikelpoinen valtuutetuksi.

KHO 21.5.1997 T 1277: Kunta omisti Lämpöhuolto Oy:n koko osakekannan. Lämpöhuolto Oy oli yksi kunnassa lämpöenergiaa tuottavista yhteisöistä ja tuotti lämpöä kunnan eräille osa-alueille. Yhtiön liikevaihto oli noin 2 % kunnan toimintamenojen määrästä. Kun otettiin huomioon Lämpöhuolto Oy:n liikevaihdon määrä ja sen suhde kunnan toimintamenojen määrään sekä yhtiön toiminnan laajuus kunnassa, yhtiön toiminnan ei voitu katsoa vastaavan lautakunnan tehtäväaluetta. **Yhtiön toimitusjohtajaa** ei voitu rinnastaa tehtäväalueen johtavassa tehtävässä toimivaan henkilöön ja hän oli vaalikelpoinen valtuutetuksi. Lisäksi huomioon otettiin Lämpöhuolto Oy:ön verrattavissa olleen vesi- ja viemärlaitostoiminnan hallinnolliset järjestelyt kunnassa.

Hyvinvointiyhtymän palveluksessa olevat henkilöt, jotka asemaltaan voidaan rinnastaa hyvinvointialueen johtohenkilöihin (77 §:n 1 mom. 4 kohta)

Hyvinvointiyhtymä, jossa hyvinvointialue on jäsen, on 4 kohdassa asetettu erityiseen asemaan. Hyvinvointialueen määräävää asemaa hyvinvointiyhtymässä ei edellytetä, vaan riittää, että hyvinvointialue on hyvinvointiyhtymän jäsen. Vaalikelpoisia hyvinvointiyhtymän jäsenenä olevan hyvinvointialueen aluevaltuustoon eivät ole hyvinvointiyhtymän palveluksessa olevat henkilöt, **jotka asemaltaan voidaan rinnastaa 2 kohdassa tarkoitettuihin hyvinvointialueen palveluksessa oleviin johtavassa tehtävässä tai sellaiseen rinnastettavassa vastuullisessa tehtävässä toimiviin henkilöihin.** Säännöksellä rajoitetaan vain keskeisten vastuullisessa asemassa olevien henkilöiden valitsemista aluevaltuustoon.

Hyvinvointiyhtymää koskeva sääntely vastaa pääosin kuntalain kuntayhtymää koskevaa sääntelyä. Toisin kuin kuntayhtymälle, hyvinvointiyhtymälle ei kuitenkaan hyvinvointialuelain 58 §:n mukaan voida siirtää järjestämistä vastuuta. Mainitun säännöksen mukaan hyvinvointiyhtymän tehtävinä voi olla vain sen jäsenenä olevien hyvinvointialueiden toimialaan kuuluvien tehtävien tukipalvelujen tuottamiseen liittyviä tehtäviä. Säännöksen perustelujen mukaan tukipalveluiksi katsottaisiin tässä yhteydessä kaikki sosiaali- ja terveydenhuollon

tai pelastustoimen toimintaa tukevat tehtävät kuten esimerkiksi keskitetty ruokahuolto, siivous, laitehuolto, toimisto- ja hallintopalvelut, palkanlaskenta-, talous- ja henkilöstöhallinnon palvelut, ICT-palvelut tai kiinteistötoimi, tekniset palvelut sekä laboratorio- ja kuvantamispalvelut.

Mikäli tehtäväkokonaisuuden merkitys hyvinvointiyhtymän organisaatiossa katsotaan vähäiseksi, tehtäväkokonaisuudesta vastaava henkilöä ei voida asemaltaan rinnastaa 77.1 §:n 2 kohdassa tarkoitettuihin hyvinvointialueen johtohenkilöihin, joten hän on vaalikelpoinen aluevaltuustoon.

Merkityksellisyysarvio on kuitenkin tehtävä aina tapauskohtaisesti.

Vaalikelpoisuus ratkaistaan henkilön tosiasiallisten tehtävien ja aseman, ei nimikkeen perusteella. Arvioinnissa olennaista on yhtäältä tietyn tehtäväalueen taloudellinen tai muu merkitys hyvinvointiyhtymän toiminnassa sekä toisaalta asianomaisen henkilön tehtävät ja asema hyvinvointiyhtymän organisaatiossa. Tulkinta-apua voidaan hakea vertaamalla tilannetta siihen, että hyvinvointialue hoitaisi hyvinvointiyhtymän tehtäviä omassa organisaatiossaan. On arvioitava, mikä olisi hyvinvointiyhtymän viranhaltijan asema hyvinvointialueen organisaatiossa ja aiheuttaisiko asema silloin vaalikelpoisuuden puuttumisen.

Uudenmaan hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin on kuuluttava sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain (615/2021), joka tulee voimaan 1.1.2023 alkaen, 4 §:n mukaan HUS-yhtymään. Mainitun lain 2 §:n 4 momentin mukaan HUS-yhtymä on hyvinvointialueesta annetun lain 58 §:ssä tarkoitettu hyvinvointiyhtymä ja siihen lähtökohtaisesti sovelletaan, mitä hyvinvointialueesta annetun lain 8 luvussa säädetään hyvinvointiyhtymästä. HUS-yhtymän palveluksessa olevien johtohenkilöiden vaalikelpoisuuteen Uudenmaan hyvinvointialueiden aluevaltuustoihin sovelletaan näin ollen hyvinvointialuelain vaalikelpoisuusrajoituksia koskevia säännöksiä.

Oikeuskäytäntöä kuntayhtymän palveluksessa olevien vaalikelpoisuudesta jäsenkunnan toimielimiin

KHO 1997:39: Kuntayhtymän tehtävänä oli ylläpitää kahta keskiasteen ruotsinkielistä ammattioppilaitosta. Kuntayhtymän **talouspäällikön** tehtävänä oli esitellä talousasiat kuntayhtymän hallitukselle. Kun otettiin huomioon sivistystoimen hallinnollinen järjestely Porvoon kaupungissa, jossa sivistystoimea varten oli toimialajohtaja, jonka alaisuudessa olivat suomen- ja ruotsinkielisen koulutoimen johtajat, kuntayhtymän tehtävien kohdistuminen kahteen oppilaitokseen sekä talouspäällikön vastuun rajoittuminen talousasioihin, talouspäällikkö ei ollut asemaltaan rinnastettavissa kuntayhtymän jäsenkaupungin kaupunginhallituksen tai lautakunnan tehtäväalueen johtavassa tehtävässä eikä sellaiseen rinnastettavassa vastuullisessa tehtävässä toimivaan henkilöön. Talouspäällikkö oli vaalikelpoinen kaupunginvaltuustoon.

KHO 23.5.2001 T 1252: Kuntayhtymän toiminta oli jaettu kolmeen tulosalueeseen. **Johtava hoitaja** toimi yhden tulosalueen vastuuhenkilönä ja avohoidon tulosalueella hoitotyötä tekevän henkilöstön esimiehenä. Kun otettiin huomioon hänen ratkaisuvallassaan olevien asioiden laatu sekä se, että hänen esimiehenään toimi johtava lääkäri eikä hänellä ollut esittelyoikeutta

yhtymähallituksessa, hän ei ollut asemaltaan rinnastettavissa kuntayhtymän jäsenkunnan kunnanhallituksen tai lautakunnan tehtäväalueen johtavassa tehtävässä eikä sellaiseen rinnastettavassa vastuullisessa tehtävässä toimivaan kunnan palveluksessa olevaan henkilöön. Johtava hoitaja oli vaalikelpoinen jäsenkunnan valtuustoon.

KHO 11.4.2005 T 812: Kun otettiin huomioon **hallintoylihoitajan** asema kuntayhtymän hallintojärjestelmässä, hänen tehtävänsä ja alaisensa hoitohenkilökunnan suuri määrä, sekä se, että hän toimi esittelijänä terveydenhoidon tehtäväaluetta ja alaistansa henkilökuntaa koskevissa asioissa, hallintoylihoitaja toimi kunnanhallituksen tai lautakunnan tehtäväalueen johtavaan tehtävään rinnastettavassa vastuullisessa tehtävässä. Valtuuston päätös oli, ottaen huomioon KuntaL 34.1 §:n 2 kohta ja 35.1 §, lainvastainen.

KHO 14.9.2005 T 2359: Y toimi sairaanhoitopiirin **talousjohtajana**. Sairaanhoitopiirin kuntayhtymän toiminta oli jaettu viiteen tulosalueeseen. Tulosalueet jakautuivat tulosityksiköihin sen mukaan, kun niistä päätetään vuosittain talousarvion yhteydessä. Toimisto- ja materiaali palvelujen tulosityksikkö kuului tukipalvelujen tulosalueeseen, jonka johtajana toimi sairaanhoitopiirin johtaja, joka oli myös yhtymähallituksen ainoa esittelijä. Em. tulosityksikön johtaja oli talousjohtaja. Tulosityksikön henkilöstömäärä oli 27. Talousjohtaja toimi sairaanhoitopiirin johtajan alaisena. Talousjohtaja kuului kuntayhtymän johtoryhmään. Kun otettiin huomioon kuntayhtymän koko sekä toimisto- ja materiaali palvelujen tehtävien luonne ja merkitys kuntayhtymän talouden kannalta, Y:tä voitiin asemaltaan verrata lautakunnan tehtäväalueen johtavaan tehtävään rinnastettavassa vastuullisessa tehtävässä olevaan kunnan palveluksessa olevaan henkilöön. Y ei siten, kun otettiin huomioon KuntaL 34.1 §:n 2 ja 4 kohdat, ollut vaalikelpoinen kuntayhtymän jäsenkunnan valtuustoon.

KHO 28.9.2005 T 2470: Kaupunginhallituksen jäseneksi oli Raahen kaupungissa valittu koulutuskuntayhtymän **talousjohtaja**. Kuntayhtymän tehtävänä oli jäsenkuntien puolesta järjestää laissa ammattikorkeakouluopinnoista, laissa ammatillisesta koulutuksesta ja laissa ammatillisesta aikuiskoulutuksesta säädettyä opetusta ja muuta palvelutoimintaa. Tehtäviensä toteuttamiseksi kuntayhtymä ylläpiti oppilaitoksia tai osti koulutuspalveluja. Kuntayhtymä omisti ja hallitsi Raahen ammattioppilaitoksen, Ruukin maaseutuoppilaitoksen ja Lybeckerin käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksen sekä voi ylläpitää opiskelija-asuntolaa ja olla osakkaana asuntolaa ylläpitävässä yhteisössä. Talousjohtaja ei toiminut yhtymähallituksessa esittelijänä. Hänellä oli hallituksen kokouksessa läsnäolo- ja puheoikeus ja hän kuului kuntayhtymän johtoryhmään. Hänellä oli eräin rajoituksin oikeus päättää tilapäislainoituksesta, kassavarojen tilapäisestä sijoittamisesta, irtaimen omaisuuden myynnistä ja hankinnoista ja hänellä oli alaistaan henkilöstöä koskevaa ratkaisovaltaa. Kun otettiin huomioon Raahen koulutuskuntayhtymän koko ja se, että kuntayhtymä vastasi Raahen alueella ammattikorkeakoulutuksesta sekä ammatillisesta koulutuksesta, sen johtavissa tehtävissä ja niihin rinnastettavissa tehtävissä olevat voitiin rinnastaa kunnan vastaaviin tehtäviin. Kun edelleen otettiin huomioon talousjohtajan tehtävien luonne ja merkitys kuntayhtymän kannalta, talousjohtajaa voitiin asemaltaan verrata lautakunnan tehtäväalueen johtavaan tehtävään rinnastettavassa

vastuullisessa tehtävässä olevaan kunnan palveluksessa olevaan henkilöön. Talousjohtaja ei siten ollut vaalikelpoinen kuntayhtymän jäsenkunnan Raahen kaupunginhallitukseen.

Vaalikelpoisuuden esteen poistuminen (77 § 2 mom.)

Edellä selostetut rajoitukset estävät henkilöä asettumasta ehdokkaaksi aluevaaleissa. Hyvinvointialuelain 77 §:n 2 momentin mukaan henkilö on kuitenkin vaalikelpoinen, jos vaalikelpoisuuden este poistuu ennen kuin valtuutettujen toimikausi alkaa. Tästä on esitettävä selvitys aluevaalilautakunnalle. Selvityksen on oltava sellainen, että aluevaalilautakunta varmuudella voi todeta palvelussuhteen päättymisen ennen valtuutettujen toimikauden alkamista.

Oikeuskäytäntöä kuntalain vastaavan säännöksen tulkinnasta

Oikeuskäytännössä on katsottu, että virkasuhteen päättymisen ei ole varmuudella todettavissa, jos irtisanomispäätös ei ole lainvoimainen.

KHO 15.12.2017 T 6493: *Kaupunginhallitus oli 15.12.2014 päättänyt, että M siirretään johtavan lääkärin virasta terveyskeskuslääkärin virkaan. Valtuusto oli 10.3.2015 irtisanonut M:n johtavan lääkärin virasta. Hallinto-oikeus oli 28.12.2016 kumonnut valtuuston päätöksen. Hallinto-oikeuden päätöksestä tehty valitus oli vireillä KHO:ssa. Hallinto-oikeus hylkäsi keskusvaalilautakunnan päätöksestä tehdyn valituksen. Kuntavaaliehdokkaiden vaalikelpoisuus ratkaistaan silloin, kun keskusvaalilautakunta laatii ehdokaslistojen yhdistelmän. M:n siirtoa johtavan lääkärin tehtävistä terveyskeskuslääkärin virkaan ei ollut vielä lainvoimaisesti ratkaistu ehdokashakemusten hyväksymisestä päätettäessä. Liioin ei voinut olla varmuutta siitä, että palvelussuhde johtavana lääkärinä päättyisi ennen valtuutettujen toimikauden alkamista. Edellä sanottuun nähden M:ää ei ole kuntalain 34.1 §:n 2 kohdan mukaan voitu pitää vaalikelpoisena. KHO: ei muutosta.*

KHO 1997:78: *Valtuusto päätti 12.12.1995 irtisanoa S:n kaupunginjohtajan virasta. Lääninoikeus kumosi 8.8.1996 valtuuston irtisanomispäätöksen. Kaupunginhallitus valitti lääninoikeuden päätöksestä edelleen KHO:een. Irtisanottu kaupunginjohtaja asettui puolueen valtuustoehdokkaaksi. Ehdokaslistojen yhdistelmää 27.9.1996 laadittaessa S oli ollut kaupunginjohtajan viran haltija, koska lääninoikeuden päätös ei ollut lainvoimainen kaupunginhallituksen valitettua siitä KHO:een. Tuolloin ei myöskään ollut varmuudella todettavissa, että S:n virkasuhde päättyisi ennen valtuutettujen toimikauden alkamista 1.1.1997. S oli siten ehdokaslistojen yhdistelmää laadittaessa ollut vaalikelvoton valtuutetuksi.*

Vaalikelpoisuuden menettäminen (83 §)

Valtuutettu voi hyvinvointialuelain 83 §:n mukaan menettää vaalikelpoisuutensa valtuustokauden aikana, jolloin hänen luottamustoimensa päättyy. Vaalikelpoisuuden menettäminen voi koskea vaalikelpoisuuden yleisiä (76 §) tai

erityisiä (77 §) edellytyksiä. Yleensä henkilö itse ilmoittaa vaalikelpoisuutensa menetyksestä, mutta asiaan voidaan puuttua myös viran puolesta. Aluevaltuuston täytyy päätöksellään todeta valtuutetun luottamustoimi päättyneeksi vaalikelpoisuuden menettämisen johdosta. Toteamispäätös pannaan täytäntöön heti.

Jos valtuutetun on todettu menettäneen vaalikelpoisuutensa, aluevaltuuston puheenjohtaja kutsuu hänen sijaansa jäljellä olevaksi toimikaudeksi asianomaisen vaaliliiton, puolueen tai yhteislistan järjestyksessä ensimmäisen vielä valtuutetuksi kutsumattoman varavaltuutetun (hyvinvointialuelaki 25.2 §).

Jos valtuutettu otetaan enintään kuuden kuukauden ajaksi hoitamaan tehtävää, joka 77 §:n nojalla aiheuttaisi vaalikelpoisuuden menettämisen, hän ei menetä vaalikelpoisuuttaan. Palvelussuhteen kestäessä valtuutettu ei kuitenkaan saa hoitaa luottamustointaan.

SUOMEN KUNTALIITTO

Hanna Tainio
varatoimitusjohtaja

Katriina Martikainen
lakimies